

BACHELOROPPGAVE

Emnekode: VPL310

Kandidatnr.: Lydia Brørs Sætereng

«Jeg vil også være med å leke» – tilrettelegging
for lek i barnehage for morgendagens helter

"I also want to play" - facilitation play in the
kindergarten for tomorrow's heroes

Dato: 12.05.2016

Totalt antall sider: 33 (inkludert denne)

Sammendrag

Tittel: «Jeg vil også være med å leke» - tilrettelegging for lek i barnehage for morgendagens helter.

Formål: Denne oppgaven tar utgangspunkt i hvordan en kan tilrettelegge for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen når det kommer til lek og deltakelsen der.

Problemstilling: Hvordan tilrettelegge for deltakelse i lek til barn med funksjonsnedsettelse i barnehagen?

Metode: Har tatt i bruk litteratursøk. Bruker også systematisk litteratursøk og har søkt i blant annet Google og Oria.

Konklusjon: Ved bruk av de kildene som er brukt i bacheloroppgaven, ser en at barn med ulike funksjonsnedsettelser har en mulighet til å fungere godt sammen med andre barn i lek i barnehagen. Dette er så lenge det har blitt satt inn individuelle tiltak som fungerer for det barnet det gjelder, dette er fordi vi alle er forskjellige og at vi derfor har ulike behov. En kan tilrettelegge på flere forskjellige måter for at en skal kunne føle seg inkludert i lek og andre aktiviteter i barnehagen. Denne tilretteleggingen vil variere fra barn til barn og at det derfor er viktig å tilrettelegge etter behov. Blant disse finnes det blant annet tiltak i forhold til samarbeidet med hjemmet, inkludering i fellesskap og det å ha gode rutiner og trygge rammer innenfor leken.

Nøkkelord: Tilrettelegging, tiltak, barnehagen, inkludering, lek.

Abstract

Title: "I also want to play" - facilitation play in the kindergarten for tomorrow's heroes

Object: The object of this thesis is to get a better understanding of how to facilitate to children with disabilities in kindergarten when it comes to play and participation.

Thesis question: How to facilitating participation in play to children with disabilities in kindergarten?

Method: I have performed a literature search which was systematically. The sources I have used are Google and Oria.

Conclusion: When I have used the sources I have used in my bachelor thesis, I see that children with various disabilities have an opportunity to play well with other children in kindergarten. This works if it has been made individual measures for the child concerned, this is because we are all different and we have different needs. We can facilitate in many ways for the children to feel included in play and other activities in the kindergarten. This adaptation varies from child to child and it is therefore important to facilitate as needed. This could be measures in relation to cooperation with the home, the inclusion and having good practices and safe environment.

Key words: Facilitation, measures, kindergarten, inclusion, play.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema og forkunnskaper	1
1.2 Problemstilling.....	2
1.3 Avgrensninger og begrepsavklaringer	2
1.4 Relevant for vernepleiefaget.....	2
1.5 Oppgavens oppbygging	3
2.0 Presentasjon av case	4
3.0 Teori	6
3.1 Lek og læring	6
3.2 Tilrettelegging	7
3.3 Miljøarbeid og GAP-modellen.....	8
3.4 Inkludering og deltakelse	9
3.5 Brukermedvirkning og selvbestemmelse	9
3.6 Tilpasset opplæring i barnehagen.....	9
3.6.1 Barnehageloven.....	10
3.7 Funksjonsnedsettelse	10
3.8 Tuberøs sklerose.....	10
4.0 Metode.....	12
4.1 Valg av metode (litteraturstudie-/søk).....	12
4.2 Systematisk litteratursøk og kvalitativ metode	12
4.3 Søkeprosessen	13
4.4 Etske vurderinger og kildekritikk.....	15
5.0 Drøfting	17
5.1 Samarbeidet mellom foreldre og barnehage.....	17
5.2 Inkludering i fellesskap	19
5.3 Lek og læring	20
6.0 Oppsummering og avslutning	24
6.1 Veien videre	25
Litteraturliste	26

Antall ord: 10080

1.0 Innledning

I denne bacheloroppgaven ønsker jeg å skrive om tilrettelegging for lek i barnehagen til barn med funksjonsnedsettelse. Det å leke sammen med andre og å samarbeide er veldig viktig for læringen hos barn og det er derfor viktig å planlegge hvordan barna kan være selvstendig i leken. Jeg ønsker derfor å se nærmere på hva det er viktig å tenke på ved tilretteleggingen slik at en også blir inkludert i leken sammen med de andre barna.

1.1 *Bakgrunn for valg av tema og forkunnskaper*

Bakgrunnen min for valg av mitt tema til min bachelor og avsluttende oppgave på vernepleien er gleden av å glede og å forenkle hverdagen til andre. Jeg vil derfor se nærmere på tiltak som kan gjøres for at en hverdag i barnehagen kan bli enklere, uten at en tar bort alle utfordringer og uten at lærekurven blir for flat. Dette vil jeg gjøre ved å komme med teori på noen felt jeg mener er viktig å ha fokus på og jeg vil komme med egne eksempler på hva dette kan være. Jeg vil også se nærmere på tiltak som kan gjøres på en slik måte at det er spennende for flere parter, og ikke bare for den/de tiltaket er opparbeidet for. Dette er et valg blant annet fordi vi på vernepleierutdanningen lærer mye om å tilrettelegge for andre og ønsker derfor å bygge en oppgave opp mot dette. Jeg ønsker å få frem hvor stor forskjellen kan bli hvis det er tilrettelagt for den enkelte og hvor mestringsfølelsen og selvtilliten kan utvikles.

Forkunnskapen om det jeg har valgt som tema er fra min egen barndom, der barn i min barnehage hadde behov for tilrettelegging på ulike stadier og områder, også i varierende grad. Jeg har også en forkunnskap rettet mot mitt private liv. Jeg har forkunnskaper når det kommer til diagnosen jeg har valgt. Dette er fra relasjoner i barndommen, oppveksten og i jobbsammenheng. Kunnskapene jeg har fra før er fra å vokse opp med en gutt med tuberøs sklerose, både i samme barnehage og skole, men også i familie. Denne gutten har opp gjennom oppveksten blitt fulgt opp av flere faggrupper, slik som blant annet vernepleiere. Jeg har derfor sett hvordan en kan bli fulgt opp av førskolelærere, vernepleiere og andre ansatte i barnehagen en er i, så har derfor lyst til å lære mer om dette også teoretisk og se det hele fra et større og annet perspektiv. Med dette har jeg også lyst til å lære om deres tilrettelegging og hvordan dette skjer rundt leken, samt hva som er viktig å tenke på ved tilretteleggingen. På denne måten håper jeg at jeg lærer mer om hvordan jeg som vernepleier kan bidra med mine kunnskaper om tilrettelegging rundt lek, som jeg kan ta med i en eventuell jobb senere i livet.

1.2 Problemstilling

Hvordan tilrettelegge for deltakelse i lek til barn med funksjonsnedsettelse i barnehagen?

Denne problemstillingen har jeg valgt fordi jeg ønsker å fokusere på tilrettelegging for deltakelse i lek, altså det å være sammen i leken. På denne måten mener jeg at barna kan lære av hverandre og de lærer også å samarbeide.

Hvordan tilrettelegge for lek til barn med funksjonsnedsettelse i barnehagen? Dette var en problemstilling som jeg også hadde i tankene. Denne gikk jeg bort fra fordi jeg mener at denne fokuserer mer på leken der barnet er for seg selv, og ikke i samarbeid med andre barn.

1.3 Avgrensninger og begrepsavklaringer

Temaet tilrettelegging er stort og bredt, og det gjøres derfor på mange ulike måter. Derfor velger jeg å ha fokus på tilretteleggingen ved lek for barn med funksjonsnedsettelse i barnehage. I min besvarelse har jeg valgt å fokusere fra et vernepleiefagligperspektiv og tverrfaglig samarbeid. Jeg velger i tillegg å se det fra et tverrfaglig perspektiv da det ikke er bare vi som vernepleiere som har kunnskap om tilrettelegging. Jeg velger å knytte litteratur jeg finner opp mot hverandre. Dette gjør jeg for å se hva som eventuelt har fungert og ikke rundt tilretteleggingen. Med lek mener jeg blant annet innendørs, men også aktiviteter som foregår ute. Det kan være å tilrettelegge aktivitetene som foregår innenfor barnehagens område, men også på det som foregår utenfor, slik som turer. Gjennom mine år på HINT har jeg lært en del om tilrettelegging generelt og miljøarbeid. Dette ønsker jeg å lære mer om, og jeg ønsker derfor å som sagt ha fokus på å tilrettelegge for barn med funksjonsnedsettelse i min oppgavebesvarelse.

1.4 Relevant for vernepleiefaget

Jeg som vernepleier kan jobbe med miljøarbeid sammen med mennesker med ulike behov. Dette kan blant annet være forskjellige funksjonsvansker, da både psykisk, fysisk og sosialt (FO, 2014). Vi som faggruppe tar utgangspunkt i de ressursene den enkelte har. Dette gjennom tilrettelegging for utvikling, økt livskvalitet og forebygging av funksjonssvikt. Vernepleiere er mest kjent for å jobbe med utviklingshemming, men jeg har en opplevelse av at vi nå kommer tydeligere frem i blant annet barnehager og skole. I blant annet barnehage er det enda etter min forståelse få av vernepleiere og heller flere av blant annet førskolelærere. Men vi som vernepleiere kan bruke våre kunnskaper innen miljøarbeid og tilrettelegging for barn med funksjonsnedsettelse, også i barnehage. Dette mener jeg er fordi vi blant annet har en styrke med å se hele mennesket, både med og uten den aktuelle diagnosen. På denne måten

blir vi godt kjent med den det gjelder og kan ved hjelp av den vernepleiefaglige arbeidsmodellen få brukt kartlegging, mål, tiltak og evaluering til den enkelte.

1.5 Oppgavens oppbygging

Jeg ønsker å starte med en presentasjon av en case. Den omhandler et fiktivt barn som går i barnehage. Dette er gjort for at det skal bli lettere å finne konkrete forslag på tilretteleggingen under lek, da dette er tiltak rettet mot det aktuelle barnet. I kapittelet om teori vil jeg komme med generell informasjon om diagnosen jeg har valgt, funksjonsnedsettelse, lek, tilrettelegging, miljøarbeid, tilpasset opplæring i barnehage og andre felt som jeg ser på som vesentlig i min oppgavebesvarelse. Her vil jeg også kort komme med hovedfokuset ved barnehageloven. I delen om metode vil jeg komme med informasjon rundt metoden jeg har valgt. Her vil jeg også belyse kvalitativ metode og systematisk litteratursøk. I dette kapitlet kommer også min søkeprosess, samt etiske vurderinger og kildekritikk. Mine valg for kildene ønsker jeg også å belyse her.

Under drøfting vil jeg komme med hvilke tiltak for tilretteleggingen jeg vil se nærmere på, og hvordan dette kan gjøres. Jeg vil også komme med hvilke tiltak som jeg har etter lesing og samtaler, forstått at fungerer for barn med funksjonsnedsettelse. Jeg ønsker også å konkretisere at dette bare er eksempler på tiltak som er rettet mot funksjonsnivået til det fiktive barnet i min oppgave, og trenger derfor ikke å passe like godt hos noen andre, da det finnes mange ulike behov for tilrettelegging. I delen om avslutning vil jeg komme med en oppsummering av disse punktene og jeg vil komme med et svar på min problemstilling, samt hva jeg selv mener hadde vært lurt å jobbe mer med om tiden og muligheten hadde strekt til.

2.0 Presentasjon av case

Jeg har valgt å bruke en case i min oppgavebesvarelse. Både barnet og barnehagen er fiktive. Casen vil bli tatt opp jevnlig i min bachelorbesvarelse, dette for å kunne komme med eksempler på ulike tiltak.

Barnet heter Magnus og går i Nettet barnehage. Magnus er 4 år og bor sammen med foreldrene sine og lillesøsteren sin like ved barnehagen. Han har barnehageplass 4 dager i uken, med roterende fridag.

Magnus er en gutt med tuberøs sklerose og epilepsi. Epilepsien er Magnus medisinert med medisin som fungerer godt. Han har kun korte, enkle ord, og gjør seg dermed forstått om det er rolig og litt stille rundt seg med mennesker han kjenner godt. Han bruker mest kroppsspråket sitt og er flink til å få frem det han vil fortelle.

Han har ikke problemer med å gå, men har problemer med å klatre i blant annet lekestativene i barnehagen på grunn av stivhet i ledd og muskler, og sliter derfor med å henge med ved lek med jevnaldrende. Magnus er derimot veldig glad i fart og spenning, og er også tøff når det kommer til høyder. Han liker spesielt godt å leke pilot i huskene ute på lekeplassen, jo større fart og høyde, jo bedre er det. Han liker også å ake i sklien og på akebrett på vinteren. Magnus har blant annet tilrettelagte husker, en inne og en ute som han liker godt. Disse er formet som et bredt, lukket rør.

Magnus viser at han trives bedre i litt mindre grupper, da han synes det er bedre å forholde seg til små grupper. I mindre grupper viser også Magnus at det er lettere for han å bli forstått, men at det igjen blir vanskelig når det blant annet er lek ute i barnehagens område. Jevnaldrende i barnehagen er flinke til å inkludere Magnus og viser at de forstår uten å nødvendigvis snakke, men han trekker seg raskt unna ved lek i blant annet klatrestativ om ingen voksne er like ved. Magnus har også en fast gruppe ansatte som har ansvar for han og to andre barn i barnehagen med ulike funksjonsnedsettelse. Det har blitt laget en liten avdeling i barnehagen der Magnus og de to andre barna har mulighet til å trekke seg unna ved behov. Den blir ikke mye brukt, da Magnus trives best i den store avdelingen, men den er tilgjengelig. I denne leiligheten er det meste tilrettelagt slik at barna med funksjonsnedsettelse kan mestre utfordringene og aktivitetene. Han har også en stor treningsball som det blant annet går an å sitte på. De andre barna har også tilgang til denne leiligheten, men da er det gjerne de som må tilegne seg tilretteleggingene som er gjort. Som aktivitet innendørs er Magnus glad i å spille spill med brikker. Disse brikkene har både ord og bilder, slik at en kan velge å enten lese eller se på

bildet.

Han er også veldig glad i dans og musikk, og har jevnlig med seg musikk hjemme fra som blir brukt i sangstundene i barnehagen. Musikken blir også brukt når han leker med Lego og andre leker.

3.0 Teori

3.1 Lek og læring

Lek og læring kan være så mye. Det er ikke bare det at barn leker noe, men det gjør noe med barnet. Det samme gjør læring, det handler ikke bare om læringen i seg selv, men at det gjør noe med barnet. Barn er avhengig av å være sammen med andre og tar derfor tak i andres språk og leker, og skaper dermed mening og inviterer eller avviser andre til å delta i leken. For at vi skal kunne forstå leken og læringen til barna er det viktig at vi er klar over at barns lek og læring har sin helt egen stil og karakter, som avhenger av erfaringene og livsfasene barna er i (Johansson og Samuelsson, 2009).

I barnehagen er leken og samspillet med andre det viktigste på læringsarenaen for barn. Det er gjennom lek og samspill at barna kan bearbeide sine følelser og erfaringer. Her kan de også lære å forstå sammenhenger, vinne erkjennelse og få nye kunnskaper og ferdigheter. Her legges også det grunnleggende for sosial kompetanse og læring (Haugland og Tangen, 2012). I leken skaper og erfarer barna en verden som er full av meninger med bestemte forutsetninger og verdier. Det skjer konstant forhandlinger i de ulike lekene, da barna ofte endrer spillereglene. Ettersom barn samhandler med hverandre på en mer likeverdig måte enn hva vi voksne gjør, og endrer derfor spillereglene ofte, finnes det ikke en riktig eller feil måte i lekeverdenen. Dette gjør hele leken til en arena der barn kan lære å utvikle kommunikativ kompetanse, denne er grunnleggende for læring og skaperevne. De møter andre sine perspektiv i leken, og kan dermed lære å forstå andres synspunkter og meninger. Barna lærer av hverandre og dette utfordres ved aldersforskjeller og erfaringer, dette gir de mulighet til å prøve ut og å forandre sin egen lekeverden (Johansson og Samuelsson, 2009).

Selv om begrepene lek og læring blir sett på forskjellige måter, finnes det også fellestrekk mellom de. Det som går igjen både ved lek og læring er lyst og interesse, kreativitet, valgmuligheter og meningsskaping, samt muligheten til kontroll og å sette mål. Vi vet at barn i en tidlig alder, leker noe som forestiller noe annet. Dette er også noe som er sentralt i læring, både mellom lærer og barn, samt mellom barn (Johansson og Samuelsson, 2009). Læring i barnehagen foregår i samspill med lek, oppdragelse og omsorg i det daglige samspillet med andre mennesker og i miljøet. Her lærer barna både i formelle og uformelle situasjoner. Læringssituasjoner som er formelle er planlagt og tilrettelagt av de voksne i barnehagen, der hensikten er pedagogisk. Den uformelle læringssituasjonen er mer knyttet til det daglige i hverdagen og er derfor mindre planlagt. Selv om disse situasjonene er uformelle, så er det

også her pedagogikk.

Sammen utgjør dette en helhetlig læringsforståelse (Haugland og Tangen, 2012).

Vi kan se at Boysen allerede for 21 år siden presenterte at lek og læring var et felt som var i fokus. Her ble det beskrevet at barn med funksjonshemming hadde også behov for stimulering og en viss grad av egenaktivitet for å utvikle seg. Det ble også da sett på som like viktig som den medisinske behandlingen at det ble lagt til rette for pedagogisk hjelp under utviklingen. Der en såkalt «mangler» noe, for eksempel en sansedefekt eller motorisk, er det viktig at vi prøver å finne andre måter på å få frem nysgjerrighet og glede i leken på (Boysen, 1995).

Men hvilke inntrykk av lek og læring har barna selv? Det vi vet er at lek er barns verden i barnehagen, her tilegner de seg lærdom som de tar med seg videre inn i skolen. Studier viser at mange barn allerede i tre-fire årsalderen har en forståelse for at de lærer. Barna selv mener at en kan lære blant annet nye leker, alfabetet og sanger i barnehagen. Studier viser også at barn, spesielt i barnehagealder, gir uttrykk for at lek hører barnehagen til, mens læring tilhører skolen. En leker fordi det er morsomt og en kan dermed se tydelig at mange barn opplever å ha kontroll og mulighet til å ta egne valg i leken i barnehagen. Når barna leker, har de alltid et tankeobjekt med seg. Det vil si at tankene deres er rettet mot noe, som også sees igjen ved læring, igjen blir lek og læring knyttet sammen. De yngste snakker som skrevet tidligere om lek for seg og læring for seg, men har problemer med å sammenlikne og å knytte dette sammen. Mens noen barn igjen, gir forståelse for at det de har lært, kan brukes når de leker (Johansson og Samuelsson, 2009).

3.2 Tilrettelegging

Som skrevet tidligere vil tilrettelegging være i fokus i min oppgave. Begrepene tilrettelegging og miljøarbeid blir mye brukt sammen, og jeg vil derfor knytte det opp mot vernepleiefaglig arbeid. Tilrettelegging er å endre krav og rammebetingelser for at den det gjelder skal mestre en aktivitet bedre. Altså det er et tiltak som gjør det enklere å utføre aktiviteter på.

Tilrettelegging kan være både individuell eller generell (Tuntland, 2011).

På grunn av valg av case ønsker jeg å fokusere på individuell tilrettelegging.

Individuell tilrettelegging er å imøtekomme de tilretteleggingsbehovene som den individuelle trenger. Dette er ved blant annet at en med nedsatt funksjonsevne har behov for tilrettelegging for å kunne utføre ulike aktiviteter (Tuntland, 2011).

Det finnes like mange individuelle tilrettelegginger som det finnes individ. Dette er fordi vi

alle er ulike og har derfor behov for ulike tilrettelegginger. Tilrettelegging kan blant annet kompensere for en tapt funksjon. Det er midt oppe i en tilrettelegging viktig å huske på at for mye tilrettelegging kan gjøre miljøet for lite utfordrende, derfor er det viktig å finne en fin balanse der en også har mulighet til utfordring (Tuntland, 2011).

Det å endre aktivitetens arbeidsteknikk kan blant annet være et eksempel på tilrettelegging. Med å endre arbeidsteknikk menes det å bruke en annen teknikk for å utføre aktiviteten, dette for å imøtekomme personens funksjonsnedsettelse. Aktiviteten kan forenkles, eller den kan bli utført på en annen måte (Tuntland, 2011). Ved forenkling av aktiviteter gjøres den på en mindre belastende eller krevende måte. Forenkling er mye brukt ovenfor mennesker med blant annet kognitive begrensninger/lærevansker og/eller bevegelsesnedsettelse.

Alt i alt handler det om å gjøre de kjente aktivitetene og interessene på en ny måte. Eksempler kan blant annet være å bygge ut redskaper for å få bedre grep, og borrelås på sko i stedet for lisser. Slike tilrettelegginger vil som regel ikke føre til store endringer når det kommer til krav for utførelsen av oppgaven, men en ulempe kan imidlertid være at det tillagte utstyret kan være vanskelig eller umulig å forflytte (Tuntland, 2011).

3.3 Miljøarbeid og GAP-modellen

Miljøarbeid kan beskrives ved at fokuset forskyves bort fra sykdom til en annen side, der vedkommende sin egenart er, slik som omgivelsene en befinner seg i.

En kan blant annet jobbe med å øke livskvaliteten, utvikling, læring eller å opprettholde ferdigheter (Linde og Nordlund, 2013). Begrepet miljøarbeid har gjort en utvikling ved å anerkjenne tjenestemottaker som en selvstendig medvirkende part (Nordlund, Thronsen og Linde, 2015). Siden min oppgave er å tilrettelegge for lek for barn i barnehage, velger jeg å ta i bruk GAP-modellen, dette som en tilnæringsmåte. Denne modellen er en som er laget slik at en skal forstå funksjonshemming på en slik måte at en skal kunne gjøre omgivelsene mindre funksjonshemmede. En kan se at funksjonshemmingen er skapt av samfunnet, altså det handler om gapet som er mellom funksjonsevnene og kravene til funksjonen omgivelsene har (Tøssebro, 2009).

Når en vernepleier arbeider med den faglige tilnærmingen for å endre ulike rammefaktorer og de individuelle forutsetningene som er, kalles dette miljøarbeid. Miljøarbeid som er målrettet er tilrettelegging ved fysiske, psykiske og sosiale faktorer for å bedre livskvaliteten og ha en personlig vekst og en utvikling for seg selv. Dette betyr at vernepleieren arbeider opp mot å skape trygghet og variasjon. Kort oppsummert vil dette si at en jobber opp mot å tilrettelegge i miljøet, i stedet for å endre den enkeltes forutsetninger (FO, 2008).

3.4 Inkludering og deltakelse

Inkludering handler om det å være sammen med andre, dele erfaringer en har, bygge varige vennskap, bli anerkjent som en del av et fellesskap og det å bli savnet når du ikke er der.

Inkludering blir også beskrevet som en prosess, en prosess som vi alltid forsøker å oppnå. Vi kan blant annet se at inkludering er et tema blant mennesker med spesielle tilretteleggingsbehov eller en er sårbar for ekskludering. Med dette kan vi se at inkludering fokuserer på å anerkjenne forskjellighet og mangfold, det å fremme deltakelse og læring i et samfunn for oss alle (Lundh m.fl., 2014). I stortingsmelding 49 (2003-2004) blir det beskrevet at dette er et begrep som delvis blir brukt som erstatning for integrering. Om en inkluderer, åpner en opp og inviterer inn. I stortingsmelding 49 (2003-2004) blir deltakelse beskrevet med at dette er et begrep som er beslektet med inkludering og kan derfor ses i en sammenheng. Inkludering ser jeg er et begrep som i dag blir brukt oftere i teorien enn hva begrepet deltakelse gjør, men jeg velger i min problemstilling og oppgavebesvarelse å benytte begrepet deltakelse.

3.5 Brukermedvirkning og selvbestemmelse

Begrepet brukermedvirkning handler om å ha mulighet til å komme med egne ønsker på å utforme tilbud som omhandler seg selv. Begrepet er til for å ha mulighet til å ha størst mulig kontroll over eget liv og at behovene blir imøtekommet (Halvorsen, Stjernø og Øverbye, 2013). I dette tilfellet vil det være at Magnus og hans foreldre vil ha mulighet til å ytre egne ønsker og behov for hans hverdag i barnehagen.

Selvbestemmelse blir brukt sammen med brukermedvirkning, dette fordi medvirkning er mindre innflytelse enn det å bestemme selv er. Selvbestemmelse er retten til å ha muligheten til å ta avgjørelser i sitt eget liv. Dette varierer ut fra alder, modenhet og hva det gjelder (Nordlund, Thronsen og Linde, 2015).

3.6 Tilpasset opplæring i barnehagen

I forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2006) står det at barnehagen har en plikt til å støtte og ta hensyn til det enkelte barnet. Samtidig skal det bli tatt hensyn til at fellesskapet ivaretas. Barnehagen skal også sikre barn som er under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som gir utfordringer som er tilpasset både alder og funksjonsnivå, men også trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger. En skal styrke mulighetene for læring og en aktiv deltakelse i felleskap. Den gjeldende barnehagen skal ha de fysiske, sosiale og kulturelle kvalitetene som til enhver tid er i samsvar med det eksisterende kunnskaper og innsikt om barndom og behovene barnet har. Barnehagen skal ha forebyggende og

helsefremmende funksjon og skal dermed bidra til å utjevne de eventuelle sosiale forskjeller som oppstår. Med dette menes det at barnehager har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing.

3.6.1 Barnehageloven

Ettersom min oppgave omhandler barn i barnehage velger jeg å kort komme med hovedformålet til barnehageloven, da dette er det barnehager skal jobbe opp mot.

I barnehageloven (2005) opplyses det at en i barnehagen skal ivareta behovene for omsorg og lek som barna har, dette i samarbeid og forståelse med hjemmet. Med dette skal det fremme læring og en allsidig utvikling. Barnehagen skal også bygge verdier som er grunnleggende, slik som for eksempel respekt for menneskeverdet og likeverd. I barnehagen skal barna ha muligheten til å utfolde skaperglede, undring og utforskertrang, slik at de lærer å ta vare på seg selv og hverandre. Barna skal ha rett til medvirkning *tilpasset alder og forutsetninger*. Med dette skal barna bli møtt med tillit og respekt i barnehagen, slik at dette fører til trivsel og glede i lek og læring. Barnehagen skal altså være et trygt sted for fellesskap og vennskap.

3.7 Funksjonsnedsettelse

Funksjonsnedsettelse kan forstås som tap av, skade på eller avvik i kroppsdel eller i en av kroppens psykologiske, fysiologiske eller biologiske funksjoner (Hutchinson, 2009).

Det er også viktig å være klar over at en funksjonsnedsettelse ikke bestandig innebærer en funksjonshemming, nettopp fordi funksjonshemming oppstår når et menneske får sin hverdag vesentlig begrenset. Dette på grunn av gapet som er mellom personens nedsatte funksjonsevne og kravet som miljøet eller samfunnet stiller, altså GAP-modellen.

Dermed blir utfordringen å styrke menneskets forutsetninger og evner, og samtidig endre kravene til samfunnet og omgivelsene (Hutchinson, 2009).

3.8 Tuberøs sklerose

Tuberøs sklerose er hentet fra det latinske ordet tubere som betyr å svulle og det greske ordet sklerose som betyr fortykket eller hard (Nasjonalt kompetansesenter for sjeldne epilepsirelaterte diagnoser, 2013). Tuberøs sklerose er medfødt og det blir regnet ut at i Norge er det 1 av 6000 som blir født med diagnosen. Den kan ramme begge kjønn og det er rundt 1 million som har diagnosen på verdensbasis. Mennesker som er rammet med tuberøs sklerose er rammet på ulike måter og forskjellige grader, derfor er det enda i dag noen som først blir diagnostisert i voksen alder. Enkelte kan også leve hele livet uten å få diagnosen, de er dermed bærere. På grunn av dette er det ikke sikre tall på hvor mange det faktisk er.

Tuberøs sklerose danner knuter (tubere) i flere organer, og disse knutene er godartede svulster. Disse står i all hovedsak av celler med en modning som er forstyrret, deling, vandring og vekst. Knutene kan oppstå i alle vev og organer i kroppen, men det som er vanligst er hud, nyrer, hjerte og hjerne. Av disse stedene er det knutene som er i nyre og hjerne som gir de alvorligste symptomene (Nasjonalt kompetansesenter for sjeldne epilepsirelaterte diagnoser, 2013).

Rundt 50-60% av mennesker med tuberøs sklerose har kognitive og atferdsmessige problemer. Det kognitive kan være i form av oppmerksomhetsvansker og lærevansker, mens atferdsmessige kan være i form av autistisk preget eller impulspreget atferd. Disse vanskene kan blant annet forverres ved epilepsi, spesielt om anfallene oppstår tidlig. Mellom 80-90 % vil utvikle epilepsi i løpet av livet og så godt som alle typer epileptiske anfall kan sees hos mennesker med tuberøs sklerose (Nasjonalt kompetansesenter for sjeldne epilepsirelaterte diagnoser, 2013).

Ettersom epilepsi er veldig vanlig hos mennesker med tuberøs sklerose velger jeg å også skrive litt om det og ulike behandlingsmetoder som er tilgjengelig.

Epilepsi er en av de nevrologiske sykdommene som er vanligst og rundt 1% av befolkningen har epilepsi. Epilepsi er en sykdom som blir gjenkjent ved epileptiske anfall som er tilbakevendende og årsaken til dette er ulikt. Rundt 95% av mennesker med tuberøs sklerose har symptomer som kommer fra nervesystemet, hvor epileptiske anfall er det symptomet som er vanligst. Epilepsi oppstår vanligvis i barneårene, der mellom 80 og 90% utvikler epilepsi i løpet av livet. Et anfall skyldes unormal elektrisk aktivitet i en gruppe av hjernecellene og utvikler seg ulikt, avhengig av hvor i hjernen den elektriske aktiviteten oppstår og hvordan den blir spredd (Nasjonalt kompetansesenter for sjeldne epilepsirelaterte diagnoser, 2013).

Slik som teorien forteller oss, kan det være store forskjeller på hvor mye tilrettelegging en har behov for. Jeg ønsker i min oppgave å ta utgangspunkt i barnehagen og tilretteleggingen rundt det og deltakelse ved lek. Det er som tidligere nevnt, noen som slettes ikke har behov for spesiell tilrettelegging og oppfølging i barnehagen, mens noen andre har behov på flere områder for at hverdagen i barnehagen skal bli god og lærerik. Det å tilrettelegge for barn med funksjonsnedsettelse er like individuelt som for alle andre, da alle har ulike behov. Det er derfor viktig for meg i denne oppgaven å generelt belyse tilrettelegging og knytte det opp mot casen, da noe som er rett for noen kan være galt for noen andre.

4.0 Metode

Begrepet metode kan beskrives ved at det er et middel som hjelper mot å løse problemer og å komme frem til ny kunnskap. Med dette kan vi se at metode er en fremgangsmåte.

Det vi velger som metode har noe å si for hvordan vi viser hva vi har jobbet med og hvordan vi har gått til verks (Dalland, 2012). Jeg har valgt å bruke litteraturstudie som metode i min besvarelse. Dette valget har jeg tatt fordi jeg tror dette er noe som passer min oppgave, nettopp fordi jeg har tanker om å sammenligne de ulike litteraturene som jeg finner. Med dette kan jeg klare å se en eller flere sammenhenger mellom hva som kan fungere og ikke innen tilretteleggingen og tiltakene som er gjort. Jeg har også valgt å forhøre meg litt rundt, da hos noen som har erfaring med dette teamet for å få råd og tips om hva det legges vekt på ved tilrettelegging og lek. I denne delen av oppgaven vil jeg beskrive mitt valg av metode og hvordan jeg har kommet frem til de valgene jeg har tatt angående litteratur.

4.1 Valg av metode (litteraturstudie-/søk)

I Dalland (2012) blir vi opplyst om at ved valg av litteraturstudie blir vi informert om hva som allerede er skrevet om temaet som er valgt. Med denne informasjonen kan vi drøfte «funnene» og danne en oppgave. For å innsnevre temaet du har valgt, er det lurt å velge et hovedemne, i min oppgave er dette tilrettelegging for deltakelse i lek. Prosessen videre er å finne lærebøker og søke i de ulike databasene. Med dette er det lettere å finne en oversikt over hva som finnes fra før og hva som passer deg. Vi kan også finne stoff i blant annet tidsskrifter, offentlige dokumenter og skjønnlitteratur. Vi kan derfor se at det er viktig å være tydelig på hva en er ute etter, da det finnes så mye litteratur å velge i (Dalland, 2012).

4.2 Systematisk litteratursøk og kvalitativ metode

I min oppgave har jeg valgt systematisk litteratursøk. Et annet alternativ kan blant annet være usystematisk. Et litteratursøk som er systematisk er et søk som er omfattende. Dette er fordi informasjonsinnhenting er planmessig og den er også begrunnet. Systematisk litteratursøk kjennetegnes ved blant annet at en gjør et omfattende søk i ulike databaser med søkeord en allerede har planlagt. Hensikten med dette er å fange opp så mye som mulig av litteratur en selv mener er relevant ved det feltet en ønsker (Redaksjonen ved Universitetsbiblioteket, 2014). Systematisk litteratursøking kan blant annet være emnesøk i litteratur- og tidsskriftdatabaser og forskningsdatabaser (Halvorsen, 2008).

Et litteratursøk som er usystematisk kan blant annet være menneskelige kilder eller tilfeldige litteraturlister (Halvorsen, 2008). Med dette menes det at søkene ved usystematisk litteratursøk er mer tilfeldig enn hva et systematisk litteratursøk er. Jeg har valgt å ha med

søkematrise ettersom jeg har systematisk litteratursøk. Dette har jeg med fordi jeg mener dette kan føre til en bedre oversikt.

Mitt valg falt på systematisk litteratursøk da mine søk har vært planlagt i forveien. Med dette mener jeg at jeg hadde allerede sett for meg hvilke ord jeg ville søke på og hva jeg hadde som ønske å finne ved disse søkene. Fordelene jeg ser med dette er at jeg vet mer hva jeg skal søke på og hva jeg ønsker å finne for å bruke i min oppgave. Hadde jeg vært mer usikker på hva jeg hadde ønsket å belyse i min oppgave og heller ikke hatt konkrete søkeord å bruke hadde nok ikke valget mitt falt på systematisk. I bachelorperioden har jeg brukt tid på å lese og forstå litteraturen jeg fant ved bruk av mine søkeord for å kunne bruke det i min oppgave.

Metodene som er kvalitative tar utgangspunkt i å fange opp meninger og opplevelser som ikke lar seg måle eller som det er konkrete tall på (Dalland, 2012). Selv om jeg i min besvarelse har med tall fra spørreundersøkelser, er dette fra utvalgte barnehager og områder, og det er derfor ikke konkrete tall som gjelder for hele landet og for alle barnehager. Kvalitative metoder blir altså brukt når en skal undersøke funn en vil forstå mer av, altså fyldigere svar enn ved kvantitative (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2006).

4.3 Søkeprosessen

Jeg gjennomførte tidlig i prosessen et søk på temaet jeg har valgt, men hadde problemer med å finne mye stoff knyttet direkte opp mot barnehage og tilrettelegging for lek til barn med nedsatt funksjonsevne. Jeg fant derimot en spørreundersøkelse som har blitt brukt til barnehageledere i Norge og hvordan de opplever at deres barnehage opptrer i forhold til blant annet rammeplanen. Jeg har også funnet temahefter som jeg opplever som relevant til min oppgave, slik at jeg kan knytte disse opp mot spørreundersøkelsen som jeg har valgt å ha en del fokus på.

Jeg har søkt i databaser, slik som Google og Oria. Disse har jeg brukt fordi det var disse jeg forstår best og de passet godt for meg. Mine søkeord har blant annet vært lek i barnehage, fysisk aktivitet, tilrettelegging, tilrettelegging barnehage, tilrettelegging funksjonsnedsettelse, barnehage, nedsatt funksjonsevne barnehage, spørreundersøkelse barnehage og tuberøs sklerose (se søkematrise).

Her har jeg valgt å sette noen av mine søkeord inn i søkematrise:

Søkeord/antall treff	Søkemotor	Antall brukt	Vurdering
Spørreundersøkelse barnehage/ 46 500	Google	1	Ved søk med disse søkeordene kom spørreundersøkelsen jeg tar utgangspunkt i opp. Denne undersøkelsen så jeg fort var relevant for meg og min oppgave.
Nedsatt funksjonsevne barnehage/ 89 200	Google	1	Disse søkeordene brukte jeg med tanke på mitt tema. Det kom opp veldig mange treff, men etter en del lesing valgte jeg ut det jeg også bruker i min besvarelse. Ser etter endt søk at dette var et lønnsomt treff.
Barns trivsel/331 000	Google	1	Ettersom noe av mitt fokus er på hvordan barna trives, brukte jeg også disse søkeordene. Ser etter endt søk at dette var et lønnsomt treff selv med mange treff.
Samarbeid foreldre barnehage/ 276 000	Google	2	Ser etter endt søk at dette var et lønnsomt treff, da jeg her tok i bruk 2 av forslagene. Disse søkeordene valgte jeg ut fordi jeg allerede fra startfasen mente at dette var et viktig felt.
Lek i barnehage/ 154	Oria	1	Ved søk med disse søkeordene kom boken «Å lære er nesten som å leke – lek og læring i barnehage og skole» opp. Denne valgte jeg fordi den opplyste om tema jeg så som relevant for min oppgave og mitt tema. Ser etter endt søk at dette var et lønnsomt treff.

4.4 Etiske vurderinger og kildekritikk

Etikk handler om normene for hva som er rett og galt. Etikken skal gi oss veiledning og grunnlag for vurderinger og avgjørelser vi skal ta. Etikk innen forskning omhandler planlegging, gjennomføring og rapportering av forskning. Altså det handler om å ivareta personvernet og å sikre troverdigheten av resultatene fra forskningen (Dalland, 2012). Ved egne undersøkelser er det lurt å være klar over blant annet taushetsplikt, personopplysninger og samtykke (Dalland, 2012). Selv om jeg ikke har valgt intervju som metode er det viktig at jeg uansett er klar over ulike etiske vurderinger. Jeg må tenke på hvem som har skrevet litteraturen jeg har valgt og hvem jeg prøver å nå frem til. Jeg håper og tror at dette er et tema som vekker interesse, dette for flere felt. Slik som andre studenter som ønsker å skrive om det samme, barnehager, skoler og familier til barn med funksjonsnedsettelse.

Det jeg må være oppmerksom på under hele prosessen er kildekritikk. Med kildekritikk mener jeg at jeg må forstå det jeg skriver om, og at de elementene jeg velger ut er gjennomtenkt. Dette kan være gyldighet, holdbarhet og relevans. Om kildekritikk blir brukt oppmerksomt gjennom oppgaven vil en vise at en har kunnskap og forståelse for temaet (Dalland, 2012). Som nevnt tidligere finnes det veldig mye litteratur og jeg må derfor være kritisk til det jeg velger ut, og hva som er relevant for meg når det er så mye å velge i.

Vi kan se at kildekritikk blir brukt for å fastslå om en kilde som blir brukt er sann eller ikke (Dalland, 2012).

Litteraturen jeg har valgt å legge vekt på er blant annet bøker om lek og læring, dette fordi disse bøkene beskriver også barns oppfattelse av begge begrepene og at det er relativt kjente bøker skrevet av fagfolk, men også av privatpersoner. Jeg vil ta utgangspunkt i resultatene fra *Spørsmål til Barnehage – Norge 2014* som er et samarbeid mellom Trøndelag Forskning og Utvikling AS, Norsk senter for barneforskning og Utdanningsdirektoratet. Dette er en spørreundersøkelse gjort i barnehagesektoren. Denne spørreundersøkelsen fant jeg ved å søke med ordene «*spørreundersøkelse barnehage*» på Google, denne spørreundersøkelsen kom opp gjennom udir.no sine hjemmesider.

Jeg vil også ta utgangspunkt i kunnskapsdepartementet sitt temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage, som er skrevet av Bodil Mørland i 2008. Dette temaheftet fant jeg ved å søke med ordene «*nedsatt funksjonsevne barnehage*», dette også på Google og gjennom udir.no sine hjemmesider. Disse vil gå igjen gjennom de fleste punkt under min drøfting av tiltak. Jeg har også valgt ut to veiledere. Disse ønsker jeg å flette inn i min oppgave. Dette er

blant annet veilederen *Barns trivsel – voksnes ansvar: forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen* som utdanningsdirektoratet kom med i 2011. For å finne utgivelses år for denne veilederen måtte jeg lete lenge. Fikk tips om at denne kunne ligge skjult på fremsiden. Måtte derfor markere denne siden og fikk da opp en grå rute som jeg kopierte og limte inn på et dokument, da kom årstallet 2011 opp. Etersom denne veilederen er utgitt fra utdanningsdirektoratet, velger jeg å stole på at det som står i den er pålitelig nok til at jeg kan bruke den i min bachelor. Et annet hefte jeg har valgt ut er et ressurshefte for foreldre og personalet om samarbeid. Dette heftet heter *Hjem – Barnehage* og er utarbeidet i oppdrag fra kunnskapsdepartementet i (2012) av foreldreutvalget i barnehager. Denne velger jeg også å stole på er pålitelig nok til at jeg kan bruke den i min bachelor, nettopp fordi den er skrevet i oppdrag fra kunnskapsdepartementet.

5.0 Drøfting

Trøndelag Forskning og Utvikling AS inngikk i 2014 sammen med Norsk senter for barneforskning (NOSEB) en treårig rammeavtale sammen med Utdanningsdirektoratet om gjennomføring av årlige undersøkelser til barnehagesektoren. *Spørsmål til Barnehage- Norge 2014* sine resultater er noe jeg vil bruke som eksempel og en «rød tråd» i mine forslag til tiltak. Jeg vil også bruke denne delen av oppgaven til å komme med tiltak som er forslag for min fiktive case og hvordan disse kan jobbes med. Tiltakene er blant annet tatt ut fra rammeplanen for innhold og oppgaver i barnehage, hovedformålene til barnehageloven og de andre faktorene jeg har valgt å belyse i teoridelen. Med disse tiltakene kan vi blant annet se at miljøarbeid er i fokus. Dette kan vi se ved at fokuset skyves bort fra sykdom og diagnose, til en annen side (Linde og Nordlund, 2013). Jeg vil derfor se på hvordan dette kan fungere på en slik måte at det hjelper på veien til å finne løsninger som kan fungere for Magnus og hans deltakelse i lek i barnehagehverdagen ved å også ta hensyn til hans interesser. Jeg ønsker også at mine forslag til tiltak er forslag som kan fungere på en måte slik at Magnus kan få leke selvstendig med de andre, slik at lærekurven hans ikke er flat.

5.1 Samarbeidet mellom foreldre og barnehage

En ser at det kan være en utfordring å møte foreldre til barn med funksjonsevne som er nedsatt på en måte som er anerkjennende og respektfull. Hovedfokuset skal være på å få til et profesjonelt, trygt samarbeid som er til det beste for barnet. Foreldre er derfor viktige samarbeidspartnere for barnehagen og for å få til en hverdag som er tilpasset barnet deres. De jevnligte samtaler er sårt viktig, spesielt ved behov for tett oppfølging og om barna ikke i samme grad kan gi uttrykk for ønsker og behov. Foreldre og barnehagen må derfor sammen finne fram til en samarbeidsform som passer de best (Mørland, 2008). Som teorien forteller oss, kan funksjonsnedsettelse være tap av, skade på eller avvik i en av kroppens funksjoner. Derfor er viktig å være klar over at funksjonshemmingen som er, oppstår når gapet som er mellom den nedsatte funksjonsevnen og kravet som stilles fra samfunnet og miljøet er for stort (Hutchinson, 2009). Med dette ser vi at et samarbeid mellom foreldre og barnehage som fungerer godt, er et tiltak i seg selv og noe som derfor er sentralt i min oppgavebesvarelse.

Utdanningsdirektoratet kom i 2011 ut med veilederen *Barns trivsel – voksnes ansvar: forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen*. Her kan vi blant annet se at nærheten foreldrene har til sine barn og kunnskapen om eget barn er svært viktig for samarbeidet. Dette kan blant annet være at foreldre og ansatte i barnehagen møter barna på hver sin arena, og kan med dette ha ulik kunnskap om barnet. Om kunnskapen fra disse arenaene samles, kan dette

bidra til et mer helhetlig og en mer nyansert opplevelse som kan føre til et godt samspill med barnet (Utdanningsdirektoratet, 2011). Dette kan vi også se i heftet *Hjem – barnehage* som er utarbeidet av Foreldreutvalget for barnehager (FUB) og Kunnskapsdepartementet i 2012 som er skrevet av rådgiverne Lou Cathrin Norreen og Åse-Berit Hoffart. En kan se at barn oppleves forskjellig i barnehagen og hjemme. Eksempel på dette er at barn kan være urolige i barnehagen, men rolige hjemme. De som kommer opp i en konflikt med andre, kan vise en annen atferd når det er hjemme. Interesser og ferdigheter kan også komme frem på ulike måter og i ulike mengder hjemme og i barnehagen (Norreen og Hoffart,2012).

Ettersom Magnus er en del av en liten gruppe i barnehagen, kan en invitere foreldre og søsken på foreldremiddag. Med liten gruppe er det enklere å gjøre noe mer ut av møte med foreldrene og en kan oppleve å bli som en liten familie. Foreldrene kan med dette også oppleve å bli forstått og sett, noe Mørland (2008) presiserer som viktig i samarbeidet mellom foreldre og barnehage. Derfor er det viktig at de ansatte anerkjenner barn og foreldre, nettopp fordi det sees at et godt samarbeid med foreldre er noe barnehagen er avhengig av for å skape gode rutiner (Lundh mfl., 2014).

I barnehagehverdagen til Magnus er det viktig at foreldrene og barnehagen samarbeider godt og har god kommunikasjon seg imellom. Fungerer dette godt kan de sammen finne løsninger innenfor lek og deltakelse som passer Magnus. I barnehageloven (2005) står det at barnehagen skal ivareta behovene barna har for omsorg og lek. Dette skal skje i samarbeid og forståelse med hjemme. Undersøkelsen som er gjort viser at 98,4% av barnehager utfører samtaler med foreldre og 96,9% bruker observasjon som metode for å vurdere barns trivsel i barnehagen (Sivertsen m.fl., 2015). Et eksempel der jevnlig samtale med foreldre og observasjon kan være til fordel for Magnus kan være at de ansatte, både de som er fast på Magnus, men også de andre, observerer hvordan han forholder seg til de andre ved ulike aktiviteter og lek, dette om han trekker seg unna når det er gjort tilrettelegginger, dette med tanke på at han ved ulike situasjoner har gått litt unna tidligere. Eller om han viser at han vil delta. Med disse observasjonene kan barnehagen, i samarbeid med foreldrene og deres ønske komme opp med forslag på nye tiltak, forandring på de som allerede er, eller å beholde det slik som det er. En slik tilrettelegging og et slikt tiltak kan vise at en er åpen for forandring for å på best mulig måte inkludere alle i det som skjer. En hverdag der inkludering av alle er i fokus og det å lære å ta vare på hverandre skaper et samhold som gjør det enklere for blant annet Magnus å være deltakende i lek, da barna blant annet lærer at alle er like verdifulle.

5.2 Inkludering i fellesskap

I løpet av en dag i barnehagen er det mange aktiviteter og rutiner en har mulighet til å bli inkludert i, men hva har inkludering i fellesskapet å si for leken?

I temaheftet utgitt av Kunnskapsdepartementet (Mørland, 2008) kan vi se at inkluderingen skal kunne ivareta de grunnleggende behovene for kulturell og sosial tilhørighet barnet måtte ha. Alle barn har rett til å delta i fellesskapet på en likeverdig måte.

Jeg synes det er viktig å være bevisst at målet med inkludering ikke er likheten i seg selv, men at det er respekt for ulikhet. Dette er også noe vi blir opplyst om i Mørland (2008).

Inkludering i fellesskapet har mye å si for barnehagehverdagen for Magnus og hans utvikling. Denne inkluderingen forutsetter at alle har en anerkjennelse av at vi er ulike og at vi med dette skal bli sett, verdsatt og akseptert slik vi er. Alle barn er like forskjellige, akkurat som oss voksne og derfor er barnehagens oppgave å tilrettelegge for inkludering av alle barn (Lundh mfl, 2014). Inkludering handler jo blant annet om det å være sammen, dele erfaringer og danne vennskap (Lundh m.fl., 2014). Et tiltak kan derfor være at barna får mulighet til assistere hverandre. Noen ganger kan dette skje av seg selv, da barn er ivrige til å hjelpe og vil delta, men ved ulike aktiviteter er det viktig at de voksne legger til rette slik at det blir mulig for barna å selv hjelpe Magnus (Lundh, m.fl., 2014).

Et eksempel på dette kan være tatt ut fra Magnus sine behov og tilrettelegginger. Dette kan være aktiviteter og opplegg som er laget ut fra de aktuelle funksjonsnedsettelsene.

Dette kan bety at det er de andre barna som må tilpasse seg aktiviteten og ikke omvendt, slik det ofte er. Slike aktiviteter gjør at man kan stå friere og det viser også at det kan komme til gode til funksjonsfriske. Dette kan for eksempel være at de andre barna får mulighet til å assistere ved legging av Lego, da brikkene ofte er for små til at Magnus føler han har kontroll. Dette er gjerne en aktivitet de vanligvis kanskje ikke hadde hatt tilbud om og med dette kan de også lære at selv om Magnus har behov for spesiell tilrettelegging har han gjerne de samme interessene (Lundh m.fl., 2014).

I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2006) står det at barnehagen skal være en arena der ulike individer og ulike kulturer møtes i respekt for det som er forskjellig, som til sammen fører til inkludering. Et tiltak for å opprettholde arenaen som blir beskrevet i rammeplanen kan være å ha rutiner på å lytte, støtte og utfordre barna om det oppstår spørsmål eller situasjoner der en opplever utestenging av lek og at inkluderingen blir satt til side. Slik at en kan motvirke utestengelse, mobbing og avvising på best mulig måte. Det som kan være bra for Magnus med et slikt tiltak er at barna i barnehagen kan få svar på

det de lurer på. Om de får svar på dette kan de lettere få en forståelse for at vi alle skal møtes med respekt fordi vi er forskjellige og at Magnus også synes at lekene de leker med er morsomt.

5.3 Lek og læring

Som skrevet tidligere gir lek barn en indre tilfredsstillelse og en motivasjon. For at et barn skal kunne oppleve å være aktør i eget liv, må vi voksne være klar over hva det er som motiverer den enkelte, både for lek, men også for læring (Mørland, 2008).

Det er viktig at de ansatte i barnehagen har en kompetanse på lek og læring i forhold til alle barn. I spørreundersøkelsen *Spørsmål til Barnehage Norge 2014* ble kapitlet «omsorg, lek og læring» fra rammeplanen undersøkt nærmere. Barnehagestyrene har oppgitt at de har jobbet ganske mye med temaene omsorg, lek, læring og sosial/språklig kompetanse. Dette kan vi ut fra svarene i denne undersøkelsen se. 72% av de som har svart har jobbet ganske mye med lek og 64% med læring (Sivertsen m.fl., 2015).

Egen oppfattelse av dette er at barnehagene i Norge i dag har et bra og godt fokus på lek og læring, slik at kompetansen på dette feltet ikke minsker. Men akkurat disse svarene gir oss ikke svar på hvor mye fokuset er på tilrettelegg for barn med nedsatt funksjonsevne. Studier viser at barn med nedsatt funksjonsevne har lett for å bli isolert i samvær med andre jevnaldrende. Denne ensomheten kan ha skyld i blant annet at funksjonsnedsettelsen reduserer mulighetene for kontakt. Dette kan også være at tiltak som er satt i gang fra før er såpass spesiell at dette virker inn på det sosiale (Mørland, 2008). Her opplever jeg at dette med flat lærekurve og lite utfordringer kommer inn. Et tiltak her kan dermed være at de voksne inviterer barn som ikke til vanlig leker så mye sammen, til å delta i en lek eller aktivitet i fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2011). Selv om det blir utført ulike tiltak for at Magnus på en mer selvstendig måte skal kunne delta i leken og aktiviteten i barnehagen er det viktig at han selv får bestemme hva han skal leke med og hvem, slik de andre barna gjør. Det å kunne bestemme selv er retten vi har til å kunne ta avgjørelser om oss selv (Nordlund, Thronsen og Linde, 2015). Med dette mener jeg at Magnus skal ha mulighet til å kunne komme med egne ønsker som omhandler han selv og at behovene hans blir imøtekommet (Halvorsen, Stjernø og Øverbye, 2013). Jeg mener også her at det er viktig at Magnus også leker med de andre barna. Dette mener jeg er viktig fordi han da har noen å strekke seg mot, slik at han får noen utfordringer.

Dette mener jeg både gjelder leker og aktiviteter de andre gjør, men også leker og aktiviteter som er tilrettelagt for Magnus, da han får utfordring i å strekke seg etter andre. Dette kan

blant annet være sammen med jevnaldrende gutter slik at han får mulighet til å bli kjent før skolestart, dette både for Magnus, men også for de andre sin del. Aktiviteter kan for eksempel være ordbilder, der de etter tur skal fortelle eller peke på ord som hører sammen, altså lære å kjenne igjen ord for å bli stødigere i språket. Eller det kan være å huske ute på lekeområdet, da Magnus viser stor interesse for fart og spenning. Magnus har en tilrettelagt huske som er formet som et bredt, lukket rør, der han kan sitte mer komfortabelt. Her er det plass til flere og dette er også gjerne noe flere synes er gøy. Dette lekeapparatet kan kalles å endre aktivitetens arbeidsteknikk, som er et eksempel på tilrettelegging. Dette gjøres for å endre teknikk for å utføre aktiviteten, i dette eksemplet er det husken til Magnus. Dette er gjort for å imøtekomme Magnus sin funksjonsnedsettelse (Tuntland, 2011). Det handler kort sagt om å finne aktiviteter og tilrettelegginger som er spennende både for de det er tilrettelagt for, men også for de andre. Det å være utenfor over tid kan få innvirkninger på personlighetsutvikling, vennskap, språk og læring. Derfor er det viktig at ansatte har kunnskap om lek, observerer og veilede slik at en kan legge til rette for at alle får oppleve fellesskapets gleder (Mørland, 2008).

Noen barn har et behov for hjelp og støtte fra voksne for å bli inkludert i leken. Her er det viktig at den voksne er litt avventende og vurderer situasjonen, slik at barna får en mulighet til å inkludere først (Utdanningsdirektoratet, 2011). Et tiltak her kan være at den voksne som kjenner Magnus godt tolker det de andre barna ønsker og kan dermed kommunisere begge veier, slik at hans også meninger og ønsker kommer frem. Altså at den voksne kun er et mellomledd slik at barna på egenhånd får leke uten en voksen (Utdanningsdirektoratet, 2011). Om Magnus blir en aktiv deltaker i leken, kan han styrke lekekompetansen sin. Dette mener jeg fordi, som skrevet ved punkt 3.1 skaper barna i leken en verden der de lærer av hverandre. Dette gir de en mulighet til å forandre sin egen lekeverden og å prøve ut ulike måter å utføre den på (Johansson og Samuelsson, 2009).

Om vi går tilbake til spørreundersøkelsen kan vi se at spørsmål om det fysiske miljøet er stilt til barnehagestyrerne. Her kan vi se at de scorer bra på påstandene om det fysiske miljøet i barnehagen. Men de scorer best på påstandene som er om barnehagens fysiske utemiljø og om dette er godt tilrettelagt for alle barn og aldersgrupper (Sivertsen m.fl., 2015).

Med dette kan vi se at de aller fleste barnehagestyrerne mener at de har et fysisk miljø og fysisk utemiljø i barnehagen som er godt tilrettelagt for alle barn i alle aldersgrupper. Men mange av barnehagestyrerne har i undersøkelsen svart at det er manglende kompetanse i sin barnehage på områder slik som spesialpedagogikk og barn med ulike særskilte behov.

Flere har også gitt svar på at det enda er manglende kompetanse på områder fra rammeplanens kapittel 2 som er *omsorg, lek og læring*. Her er det lek og sosial kompetanse som skiller seg mest ut (Sivertsen m.fl., 2015). I forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2006) står det i kapittel 2.2 *Lek* at barnehagen skal inspirere til fantasi, skaperglede og livsutfoldelse. Her må de ansatte være tilstede ved å støtte og oppmuntre i leken. Barn som ikke deltar i leken, holdes utenfor eller ødelegger andres lek skal gis en oppfølging som er særskilt. Om vi ser på svarene fra barnehagestyrerne og det som står i rammeplanen ser vi at det er blant annet innen lek det er manglende kompetanse på. Min forståelse på dette er at manglende kompetanse innen dette feltet vil kunne gjenspeile seg i temaene jeg har valgt ut i min oppgavebesvarelse. Med dette mener jeg at for å opprettholde og/eller danne nye tiltak, må det i startprosessen også være kompetanse på det aktuelle feltet. Med kompetanse vil vi også kunne se at det er rutiner som er stabile og det er gode rammer for barna som er en god trygghet.

Vi kan se at mennesker, i min oppgave er dette barn med funksjonsnedsettelse, har behov for rutiner i hverdagen som er stabile og de har også behov for gode rammer. Barn tilbringer ofte mye av sin hverdag i barnehagen og derfor er det viktig med stabile rutiner der. Dette har de behov for, fordi dette skaper en trygghet for de (Bollingmo m.fl., 2008) I barnehagen har ikke Magnus, som skrevet tidligere, en fast ansatt å forholde seg til. Det er en fast gruppe som har ansvar for han i løpet av uken, men på grunn av stor gruppe og små stillinger kan det ofte bli flere dager imellom han treffer vær enkelt. Bollingmo m.fl. (2008) beskriver dette som å ikke gå under stabile rutiner. Dette går ikke under stabile rutiner for Magnus fordi ettersom det er så mange som skal bytte på å ha ansvaret for han i løpet av en uke, kan dette bli veldig kaotisk for han, spesielt da han tydelig gir tegn på at han er mer trygg i små grupper, da han ikke trenger å forholde seg til så mange på en gang. Med mye folk kan avtaler og beskjeder bli gitt ulikt, og han kan dermed få problemer med å holde oversikt og gjøre det vanskelig å henge med på jevnaldrende sine aktiviteter og leker. Magnus har på grunn av diagnosen sin kognitive utfordringer, slik som oppmerksomhetsvansker (Nasjonalt kompetansesenter for sjeldne epilepsirelaterte diagnoser, 2013). Derfor er det viktig at Magnus får beskjeder gitt på en måte som han forstår og som fungerer for han.

Ettersom Magnus har en del ansatte å forholde seg til i løpet av uken, kan dette gi han liten oversikt over hva som skjer og hva som skal skje. Situasjoner og hendelser som har løse planer og stor frihet kan forsterke problemer som allerede er der, i stedet for å minske de (Bollingmo m.fl., 2008).

Med dette ser vi at dagene i barnehagen kan bli uoversiktlig for Magnus, da han har mange å forholde seg til, og dette kan føre til at usikkerheten blir større, slik at det å skape relasjoner og bli bedre kjent med barna i barnehagen blir en stor utfordring.

Om Magnus kun hadde hatt noen få ansatte å forholde seg til, slik som for eksempel 1-3 stykker, kunne dagene hans blitt mer forutsigbare for han. Da han hadde hatt en mindre ting å tenke på, og hadde fått bedre tid til å bli trygg. Med dette kunne han ha skapt en relasjon til også de andre ansatte, da han har noen tilstede som han er trygg på, og dette kunne også ha ført til bedre relasjon med de andre barna slik at de kunne ha vært trygge på hverandre i leken. Det er viktig å tenke på at en skal ha oversiktlige og trygge rammer som gir mening for barnet, derfor er det også viktig å ha god kompetanse.

6.0 Oppsummering og avslutning

Hvordan tilrettelegge for deltakelse i lek til barn med funksjonsnedsettelse i barnehagen?

Barn med ulike funksjonsnedsettelse har mulighet til å fungere bra sammen med jevnaldrende i lek i barnehagen, så lenge det settes inn individuelle tiltak som fungerer for barnet. Alle er vi forskjellige, og har derfor ulike behov. En kan tilrettelegge på flere måter for at et barn skal kunne føle seg inkludert i lek og andre aktiviteter i barnehagen. Denne tilretteleggingen ser jeg vil variere fra barn til barn og at det derfor er viktig å tilrettelegge etter barnets behov. Med dette mener jeg at en må finne de svake og sterke sidene i barnehagens hverdag, i dette tilfellet, barnehagedagene til Magnus. En må finne ut hva han selv synes er gøy, hva som fungerer slik det er, hva som kan endres, hva ønsket til foreldrene er og så videre. I min prosess ved lesing av litteratur ser jeg nå at tiltak i forhold til å ha rutiner på å lytte og utfordre barna innen inkludering i fellesskap blant annet er viktig.

Magnus trenger mer tilrettelegging og veiledning ved enkelte leker og aktiviteter enn mange av de andre barna i barnehagen. Derfor kan det være lurt å samarbeide godt med foreldrene hans. Dette samarbeidet kan være bra ved for eksempel at foreldrene har kunnskap og erfaringer om tiltak som fungerer hjemme, som også kan fungere i barnehagen, slik som for eksempel leker Magnus synes er gøy og som han på egenhånd klarer å leke med. Her kan Magnus blant annet oppleve en trygghet ved at han er kjent med den gjeldende tilretteleggingen og leken, og at han på en selvstendig måte blir inkludert i aktiviteten da dette er noe han behersker. Inkludering i fellesskap er viktig for de grunnleggende behovene vi har, da alle har rett til å delta på en likeverdig måte. Dette kan tilrettelegges ved for eksempel at de aktivitetene som allerede er tilrettelagt for Magnus blir arrangert for de andre barna også, slik at de må tilpasse seg tilretteleggingen som er gjort, slik at rollene for en stund «byter plass». Her kan det også være lurt å ha samarbeid med foreldrene, slik at barnehagen får kunnskap om hvordan en slik aktivitet kan utføres. Når vi er inkludert i et fellesskap har vi et grunnlag for anerkjennelse og en god livskvalitet. På tross av at vi har store forskjeller oss imellom, kan vi fungere og utvikle oss sammen.

Det finnes som skrevet innledningsvis her mange ulike måter å tilrettelegge på, som kan fungere godt, det handler om å finne hva som fungerer for det barnet det gjelder. Det finnes også mange ulike måter å tilrettelegge på innen lek i barnehagen. Det kan være fra å inkludere Magnus inn i leken sammen med de andre ved å være kommunikasjonsleddet hans, der den voksne som kjenner han godt forteller de andre barna hva han sier og ønsker. Det kan også være å inkludere de andre inn i leken til Magnus, slik at det byttes på å være den/de som

kommer inn. Det å tilrettelegge for lek kan også være lekeapparat som er tilrettelagt slik at Magnus også kan delta, enten på egenhånd eller med en hjelpende hånd fra en voksen eller noen av de andre barna. Jeg ser etter denne prosessen at det er manglende kompetanse på barn med ulike særskilte behov i barnehagen. Her kommer også manglende kompetanse på lek og deltakelse inn. Jeg synes det er bra at barnehagene er ærlige og forteller om sine områder der det er manglende kompetanse. Derfor er det her viktig at kompetansen opparbeides og videreføres videre, slik at flere får denne viktige kompetansen, slik rammeplanen og barnehageloven forteller oss. Vi som vernepleiere har flere muligheter på hva vi kan gjøre i slik situasjon og rundt det som har blitt belyst. Ved vår utdanning lærer vi om tilrettelegging og det å se mennesket bak diagnosen. Vi lærer å se mulighetene, i stedet for begrensningene. Kunnskapen vi blir beriket med under utdanningen er kunnskap vi kan ta med oss inn i slike situasjoner. Her er det viktig å kunne lytte, observere og igjen, se mulighetene.

Det kan være vanskelig å finne konkrete tiltak som er like spennende for de andre som det er for Magnus, men ved å prøve ut ulike tiltak og å være åpen for inkludering begge veier, slik at alle blir kjent, kan en finne løsninger som fungerer for alle. En del av svaret på hvordan en kan tilrettelegge for deltakelse i lek til barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen er at dette er like individuelt som alt annet i livet vårt, da et fasitsvar for hva som fungerer og er like spennende for alle er vanskelig å finne, men en kan se at de faktorene som er belyst i besvarelsen er faktorer som går igjen, ikke bare ved lek, men også generelt.

6.1 Veien videre

Om tiden hadde strekt til og om oppgaven hadde vært større, hadde jeg ønsket å kanskje gjort egne undersøkelser rundt om i noen barnehager. Dette hadde jeg gjort for å kunne sammenligne mine svar med de som allerede er fra spørreundersøkelsen jeg blant annet har valgt ut. I prosessen har jeg nå fått sett hvor lite norske artikler det finnes om akkurat dette temaet. Det er en del å velge i når det kommer til tilrettelegging, men ikke når det er tilrettelegging for lek. Jeg hadde også ønsket, om oppgaven hadde vært større, å sett på mer teori som er relevant og som jeg kan knytte opp mot temaet mitt. Dette for å belyse flere felt som er viktig å tenke på i en slik hverdag. Jeg håper nå etter endt skriving, at det fremover vil komme mer på feltet innen tilrettelegging for lek i barnehage, da dette er en stor læringsarena for barna. Barna er en ufattelig stor resurs for oss og de er «morgendagens helter».

Litteraturliste

Barnehageloven, (2005), *Lov om barnehager*, Kunnskapsdepartementet, hentet 18.02.2016 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Bollingmo, Leif. Høium, Kari. Johnsen, Bjørn-Erik, (2008), *Det er mitt liv – Brukermedvirkning og nye hjelperoller i habilitering og rehabilitering*, 2 opplag, Oslo: Universitetsforlaget

Boysen, Beth, (1995), *Å leke og leve med et funksjonshemmet småbarn – en nyttebok for foreldre og andre hjelpere*, Oslo: Ad Notam Gyldendal

Dalland, Olav, (2012). *Metode og oppgaveskriving*, Oslo: Gyldendal akademisk

FO, (2014), *Vernepleieren: Vernepleieren er både helse- og sosialarbeidere*, fo.no, hentet 02.03.2016 fra: <https://www.fo.no/vernepleiere/category147.html>

FO, (2008), *Om vernepleierket*, fo.no, hentet 02.05.2016 fra: https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/_Om%20vernepleierket_A5.pdf

Forskrift om rammeplan for barnehagen, (2006), *Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgave*, Kunnskapsdepartementet, hentet 24.02.2016 fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-03-01-266>

Halvorsen, Knut, (2008), *Å forske på samfunnet – en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, Oslo: Cappelen

Halvorsen, Knut. Stjernø, Steinar og Øverbye, Einar, (2013), *Innføring i helse- og sosialpolitikk*, Oslo: Universitetsforlaget

Haugland, Yuliya og Tangen, Rita, (2012), *Barn med ADHD i barnehagen – tilrettelegging for trivsel, lek og læring*, Oslo: Kommuneforlaget

Hutchinson, Gunn Strand, (2009), *Barnevernspedagog, sosionom og vernepleier – utvalgte tema*, Oslo: Universitetsforlaget

Johannessen, Asbjørn. Tufte, Per Arne og Kristoffersen, Line, (2006), *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, Oslo: Abstrakt forlag

Johansson, Eva og Samuelsson, Ingrid Pramling, (2009). *Å lære er nesten som å leke – lek og læring i barnehage og skole*, Bergen: Fagbokforlaget

Linde, Sølvi og Nordlund, Inger, (2013). *Innføring i profesjonelt miljøarbeid: Systematikk, kvalitet og dokumentasjon*, Oslo: Universitetsforlaget

Lundh, Lise. Hjelmbrække, Herlaug og Skogdal, Signhild, (2014). *Inkluderende praksis – gode erfaringer fra barnehage, skole og fritid*, Oslo: Universitetsforlaget

Mørland, Bodil, Kunnskapsdepartementet, (2008), *Temahefte – om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage*, udir.no, hentet 07.04.2016 fra:

http://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/pedagogikk/temahefter/om_barn_med_nedsatt_funksjonsevne_i_barnehagen.pdf

Nasjonalt kompetansesenter for sjeldne epilepsirelaterte diagnoser, (2013), *Tuberøs Sklerose kompleks – veileder*, oslo-universitetssykehus.no, hentet 18.02.2016 fra: http://www.oslo-universitetssykehus.no/omoss_/avdelinger_/sjeldne-epilepsirelaterte-diagnoser_/Documents/VEILEDER%20-%20tuber%C3%B8s%20sklerose.pdf

Norreen, Lou Cathrin og Hoffart, Åse-Berit, (2012), *Hjem – barnehage*, hyllestad.kommune.no, hentet 14.04.2016 fra: <https://www.hyllestad.kommune.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=10013&FilId=10628>

Nordlund, Inger. Thronsen, Anne og Linde, Sølvi, (2015), *Innføring i vernepleie – kunnskapsbasert praksis – grunnleggende arbeidsmodell*, Oslo: Universitetsforlaget

Redaksjonen ved Universitetsbiblioteket, (2014), *Systematisk litteratursøk*, ub.uio.no, hentet 04.05.2016 fra: <http://www.ub.uio.no/om/for-forskere/systematisk-litteratursok.html>

Sivertsen, Håkon. Haugum, Margrete. Haugset, Anne Sigrid. Carlsson, Espen. Nilsen, Randi Dyblie og Nossun, Gunnar, (2015), *Spørsmål til Barnehage-Norge 2014*, udir.no, hentet 20.04.2016 fra: <http://www.udir.no/globalassets/upload/forskning/2015/sporsmal-til-barnehage-norge-2014.pdf>

St.meld.nr 49, (2003-2004), *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*, Arbeids- og sosialdepartementet, regjeringen.no, hentet 27.04.2016 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-49-2003-2004-/id405180/?q=3.1.5&ch=3>

Tuntland, Hanne, (2011). *En innføring i ADL – teori og intervensjon*, Kristiansand: Høyskoleforlaget

Tøssebro, Jan, (2009). *Funksjonshemming – politikk, hverdagsliv og arbeidsliv*, Oslo: Universitetsforlaget

Utdanningsdirektoratet, (2011), *Barns trivsel – voksnes ansvar: forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen*, udir.no, hentet 14.04.2016 fra:
<http://www.udir.no/globalassets/upload/barnehage/regelverk/veiledere/veilederbm.pdf>